

Effect maatregelen voor herstel aalstand onderwerp van discussie tijdens tweede themadag aal

Jan-Willem Henfling en Magnus van der Meer

De aal wordt door organisaties als ICES al jaren als bedreigd aangemerkt. In 2007 kwam de Raad van Europa, gedreven door CITES, ICES, GFF en andere ngo's, met de aalverordening (EC 1100/2007) waarin de opdracht aan de lidstaten van de EU om per land een aalbeheersplan te maken om de aalpopulaties er weer bovenop te helpen. Landen implementeerden de verordening, rekening houdend met de traditionele rol van aal, al dan niet als beviste of gekweekte soort. Uitzetten (restocking) van glasaal in gebieden waar de aal door kunstwerken niet meer kan komen, maar waar ze oorspronkelijk wel voorkwam, is een van de maatregelen die veel landen, waaronder Nederland, hebben geïmplementeerd. In opdracht van het Ministerie van LNV en in het kader van de maatregelen die het Nederlands Aalherstel Plan voorschrijft, voert DUPAN in Nederland het restocking (herbevolkings) programma uit.

Op 21 mei organiseerden DUPAN (Duurzame Palingsector Nederland, een organisatie waarin vissers, kwekers, verwerkers en handelaren in paling zich hebben verenigd) en GFF (Good Fish Foundation, een NGO en de bedenkers van o.a. de viswijzer) de tweede bijeenkomst in een serie van drie "themabijeenkomsten aal" om te pogen op één lijn te komen wat

betreft visserij (rode aal, schieraal en glasaal), de palingkweek en duurzaam beheer van de aalstand. Het verslag van de eerste bijeenkomst vindt u in het vorige nummer van *Aquacultuur*. Deze tweede bijeenkomst had als onderwerp: 'Het effect van de uitzet van jonge aal op het Europese aalbestand'. Sprekers kwamen niet alleen uit Nederland, maar ook uit Zweden en

Groepsdiscussies tijdens de tweede geanimeerde bijeenkomst Aalherstelplan in het Akoesticum te Ede. Foto met dank aan Gijs van der Bent, Visserijnieuws.

Duitsland. De professionele voorzitter van de middag was Janno Lanjouw, die er voor wist te zorgen dat de dynamiek in het programma bleef, en de kwaliteit van de discussie hoog en de sfeer prima waren.

Opnieuw wisten de organisatoren een veertigtal belanghebbenden uit de relevante sectoren (natuurbeschermers, vissers, handelaren, onderzoekers, kwekers, ministerie, adviseurs en pers) bijeen te brengen. Dit maal was de visserij met maar liefst 7 deelnemers goed vertegenwoordigd; zie ook het korte interview met enkelen van hen elders in dit nummer.

Margreet van Vilsteren (GFF) licht bij begin van de bijeenkomst toe waarom de voertaal deze keer Engels zal zijn. Tevens wijst zij erop dat van de drie NGO's buiten Nederland die zij benaderd heeft er zeker twee op geen enkele manier bereid zijn tot een dialoog met de vissers en kwekers over duurzaam aalbeheer.

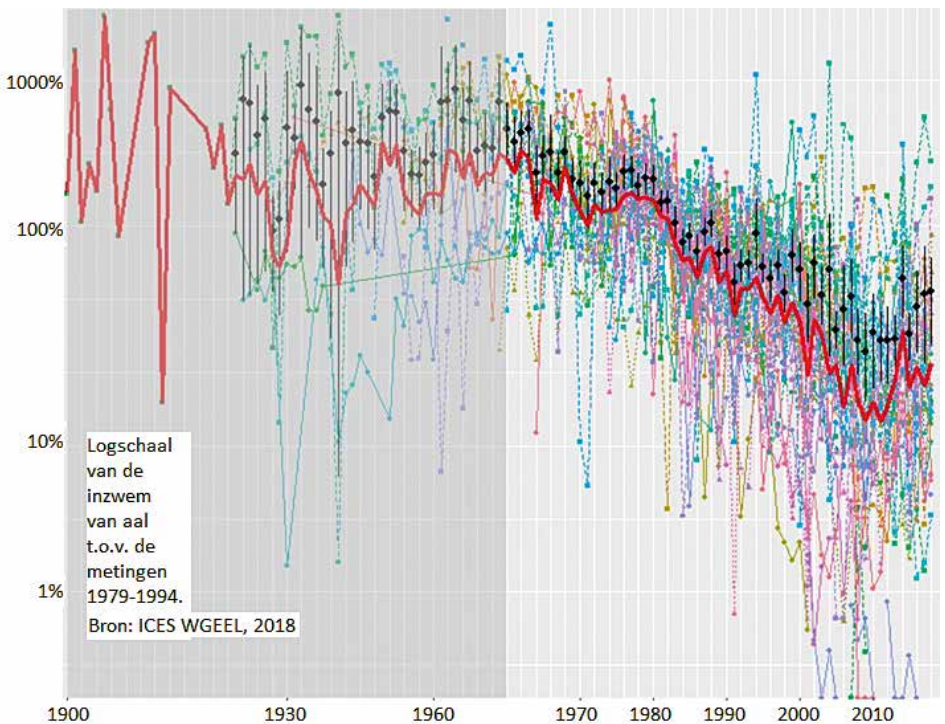

Medeorganisator Margreet van Vilsteren aan de tand gevoeld door dagvoorzitter Janno Lanjouw..

Joep de Leeuw (WMR) beet, mede namens Tessa van der Hammen, de spits af door een antwoord te zoeken op de vraag in hoeverre overzetten van glas- en pootaal naar binnenwateren en over de dijk brengen van schieraal het herstel van de palingstand daadwerkelijk bevordert. Doordat veel aspecten van de biologie van de aal nog steeds onvoldoende worden begrepen, grossieren adviseurs en beleidsmakers in aannames. Genomen maatregelen blijven daardoor onderwerp van discussie. Maar als je wilt blijven vissen, moet er wel beleid worden gemaakt op grond van de best beschikbare kennis, aannames en argumenten. Het "Net benefit of stocking" ¹⁾ wordt door veel factoren beïnvloed, maar naar ieders relatieve bijdrage is het gissen. Ten behoeve van de Nederlandse

interpretatie van het Europese aalbeleid werd in opdracht van DUPAN het "Nul-balans model" ontwikkeld: een studie naar de mogelijkheden om de palingvisserij en palingkweek zodanig uit te voeren dat het netto effect hiervan op de palingstand nul is ²⁾.

De Leeuw besprak de vijf belangrijkste aannames uit het model (Zie kader). Bij al deze punten zijn kanttekeningen te plaatsen en evident is dat alleen verder onderzoek de noodzakelijke antwoorden kan geven. Hij relativeerde bijvoorbeeld de euforie bij sommigen over de sedert 2014 waargenomen toename van aantallen glasalen die verschijnen voor de kust ³⁾. Er is nu nog niet vast te stellen of sprake is van een definitieve trendbreuk, waarbij de glasaalin-

Figuur 3: Index van de inzwem van glasaal in Europa. Gemiddelde van de metingen 1979 - 1994 = 100.

dex permanent zal blijven stijgen, of dat we te maken hebben met een tijdelijke onderbreking van de dalende trend die we al decennia lang hebben waargenomen. De Leeuw ziet het merken en volgen van uitgezette jonge aal als een van meest veelbelovende benaderingen om de biologie, gedrag en groei van uitgezette glas- en pootaal te doorgronden en daarmee het toekomstig management substantieel te verbeteren en tevens van een breder draagvlak te voorzien. Zijn belangrijkste conclusies zijn in figuur 3 weergegeven. Uit het beeld dat daaruit opdoemt concluderen de auteurs van dit verslag dat we het huidige beleid voorzichtig mogen ondersteunen, maar dat we nog jaren zullen moeten wachten met een conclusie ten aanzien van de effectiviteit van de nu genomen maatregelen.

Janek Simon (Institute of Inland Fisheries e.V. Potsdam-Sacrow, Potsdam) onderzoekt onder meer de aal populatieontwikkeling in de Havel, een zijtak van de Elbe, met een bijbehorend wateroppervlak van 56.300 ha (dat is 4x het oppervlak van de Friese meren of 5x dat van de Grevelingen). De natuurlijke intrek is in het eerste stuk van de Elbe goed mogelijk, maar door een grote stuw is de Havel alleen bereikbaar voor

glasaal via een vistrap. Hierdoor is de natuurlijke intrek van jonge aal effectief geblokkeerd. In het achterliggende watergebied zijn nog eens 250 dammen aanwezig die intrek van glasaal en uittrek van schieraal belemmeren. Vrijwel alle aal in het gebied is sedert ingebruikname van de stuw afkomstig van uitzet (Jaarlijks worden ongeveer 4 miljoen glasaaltjes uitgezet). Systematisch onderzoek leverde veel informatie op over de groei en overleving van de aal nadat ze zijn uitgezet. De resultaten worden gebruikt in het "German Eel Model" dat de effecten van het beheer monitort. De jaarlijkse vangsten in dit gebied door beroeps- en sportvissers bedragen respectievelijk 2 en 0,5 kg per ha, samen goed voor 13% van de sterfte. De sterfte van aal door natuurlijke oorzaken (voornamelijk predatie) bedraagt 85%. Hierdoor verlaat ieder jaar de resterende 2% van de aal het gebied als schieraal, waarmee voldaan wordt aan de EU norm.

William Swinkels (Stichting DUPAN) ging vervolgens in op de ideeën die DUPAN heeft over het duurzaam herstel van de aalstand in combinatie met visserij en teelt voor de markt (het "nul balans model"). Jammer dat de organisatie niet had gekozen voor Swinkels' verhaal als opening van de dag. Het was de kapstok

Impliciete en expliciete aannames in het DUPAN model volgens de Leeuw

1. In gebieden met veel glasaal is een surplus, want er is meer glasaal dan er op kan groeien tot volwassen aal in het achterland.
2. Beleid dat de "sustainable eel standaard" volgt is per definitie duurzaam.
3. In de gebieden waar nu glasaal wordt uitgezet wordt de productie van schieraal ("volwassen aal") gelimiteerd door een gebrek aan natuurlijke intrek van jonge aal.
4. Uitgezette glasaal en pootaal zijn niet anders dan de natuurlijke populatie.
5. De verbetering van de glasaalintrek in de laatste jaren geeft aan dat het huidige beleid werkt.

voor de andere inleidingen en de discussieonderwerpen in de middag. Het venijn zat in de staart van zijn betoog, dus daarmee beginnen we hier: “Wie geeft iets om de fint (*Alosa fallax*) of de elft (*Alosa alosa*)?” was Swinkels’ laatste retorische vraag. Deze soorten migreren, net als de aal, tussen zoet en zout. Ooit commercieel belangrijke soorten, nu spelen ze geen rol. Niet in commercie, maar ook niet in de natuurbescherming. Dat, volledige ignorantie, betoogde Swinkels, zal het lot zijn van de aal als deze niet meer gekweekt en geconsumeerd wordt.

Slechts 4,1% van de glasaal die jaarlijks arriveert langs de Europese kusten (18 ton, 54.000.000 aaltjes) wordt gevangen ten behoeve van de aquacultuur (Zie figuur op pagina 30 van Aquacultuur 2019-1). De glasaaltjes die niet bevestigd worden zullen, vooral ten gevolge van fysieke barrières, maar voor een zeer klein deel het achterland bereiken. DUPAN zou willen dat die in de kwekerij terecht komen: 90% voor de markt en 10% wordt na drie maanden kweek uitgezet als pootaal (Foto omslag). Het gaat in Nederland om ruim 5.400.000 pootaaltjes, die in 3 maanden kweek een maat bereiken waar natuurlijke glasaal volgens de spreker wel 2 tot 3 zomers voor nodig heeft. Deze pootaal heeft, postuleert Swinkels, een grotere overlevingskans dan hetzelfde aantal glasaaltjes dat je direct uitzet. Uitzet van jonge aal in wateren waar vandaan ze zelfstandig de zee kunnen bereiken als ze na enige jaren schier zijn, stelt een deel in staat om in de Sargassozee deel te nemen aan de voortplanting. En zo kan glasaal gebruikt voor de aquacultuur meer bijdragen dan wanneer deze glasaal voor de kusten van Frankrijk en Spanje tevergeefs proberen het achterland te bereiken. Om het nog maar niet te hebben over de glasaal die in Spanje direct geconsumeerd wordt. Kortom: dankzij de populariteit van aal bij consumenten bestaat draagvlak voor bescherming en wordt de aalstand daadwerkelijk bevorderd door de sector. Glasaalvisserij ten behoeve van de aquacultuur is hierdoor een sterke factor bij herstel van de aalstand, naast de spanningen van de vissers

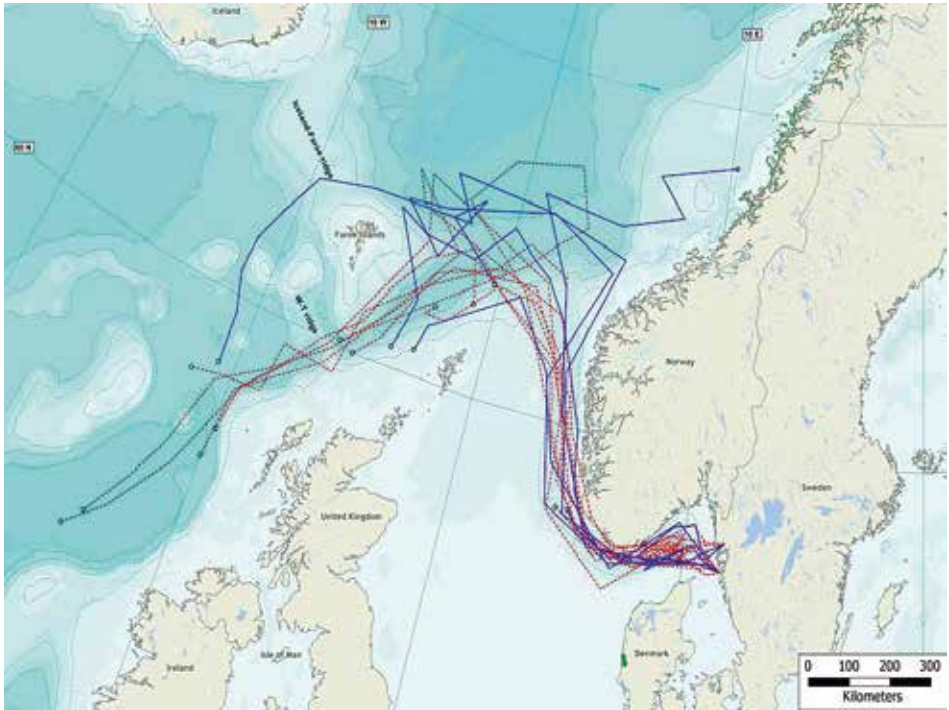
om ze als schieraal weer over de dijk te zetten.

Niklas Sjöberg (Swedish University of Agricultural Sciences) sloot de inleidingen af met een overzicht van de vele studies die in de loop der tijden zijn gedaan over het migratiegedrag van schieraal. Onderzoek in Zweden heeft geleerd dat uitzetten effectief is en leidt tot grotere populaties in binnenwateren dan zonder uitzetten, maar ook dat de keuze van wateren voor uitzet veel uitmaakt. Of de uitgezette aal even makkelijk schier wordt en gaat trekken is niet eenduidig vastgesteld, omdat daar niet nadrukkelijk naar is gekeken. Gezien de aantallen moeten ze wel substantieel bijdragen aan de uittrek. De migratiepatronen (vastgelegd door verschillende types elektronische tags) waren consistent en overwegend volgens verwachting (Figuur 4). Maar ook hier was helaas niet eenduidig vast te stellen in hoeverre de gevolgde alen oorspronkelijk waren uitgezet, of tot de natuurlijke populatie behoorden. Deze laatste vraag dient wel eenduidig te worden beantwoord door onderzoek, voordat geconcludeerd mag worden dat het uitzetten van glasaal bijdraagt aan het herstel van de populatie.

De organisatoren hadden bedacht om in meerdere groepjes, in oppositie met een van de specialisten, een van de vijf door hen geformuleerde stellingen te bespreken. Deelnemers vormden zo vijf groepen. De eerste stelling werd twee keer behandeld doordat geen groep de vijfde stelling koos. Die werd later plenair besproken.

STELLING 1: **Migratiebarrières in één rivier in Portugal aanpakken, is effectiever dan alle restocking programma's in Nederland en Duitsland samen.**

De eerste groep onder leiding van Willem Dekker concludeerde dat het verwijderen van een dam ongeveer hetzelfde effect heeft als een jaar uitzetten van wateren met glasaal, maar het verwijderen van de dam is voor altijd. De groep beveelt aan om wateren in Nederland te

Figuur 4: Migratiepatronen van gemerkte schieraal uit Zweedse binnenwateren naar de Atlantische Oceaan.

selecteren voor restocking waar het effect het grootst is en in het bijzonder in gebieden die duurzaam worden beheerd en niet toegankelijk zijn voor glasaal zonder hulp van de mens.

Olga Haenen (Wageningen University & Research Visziekte lab) was woordvoerder van de tweede groep. Zij stelde vast dat de belangrijkste vraag die dient te worden beantwoord is of er (nog steeds) genoeg ecologische draagkracht is voor aal in het gebied achter de dam of barrière waar je de glasaal naar toe wil brengen of laten trekken. We moeten meer gegevens hebben om DAAR een uitspraak over te doen. Significant lijkt ons dat beide groepen tot de conclusie kwamen dat twee wegen naar het doel leiden en dat je beiden tegelijk moet bewandelen: als je een rivier in Portugal kan vrijmaken van migratiebarrières, doe dat! Waar je zinvol kan uitzetten, doe dat ook.

STELLING 2:

Als er €15.000 beschikbaar zou zijn, wat voor onderzoeksvraag zou je willen laten beantwoorden om de effectiviteit van restocking te onderzoeken?

Magnus van der Meer (Adviseur voor de sector) lichtte de opinie van zijn gespreksgroep toe. Onderzoeksgeld zou op de eerste plaats moeten gaan naar onderzoek naar de effecten van uitzetten van aal, de manier van transporteren, opsporen van ziektes, etc. Maar € 15.000 is beperkt. Binnen dit budget past wel degelijk literatuuronderzoek naar enkele van de open vragen die vandaag aan de orde kwamen. Met dit bedrag zou je ook één jaar alle uitgezette aalen van een merk kunnen voorzien, zodat je ze later kunt onderscheiden van de natuurlijke populatie afkomstig van glasaal uit natuurlijke intrek. Andere optie is nog het verbeteren van

Olga Haenen (WUR en HAS Den Bosch) gaat in op stelling 1 in een interview met Janno Lanjouw.

de internationale samenwerking van experts (Figuur 6).

STELLING 3:

Een aantal Europese NGOs pleit voor een algehele sluiting van de glasaalvisserij. Hoe ga je deze NGOs overtuigen van de effectiviteit van restocking?

Joost Blom (BioMar A/S) vertegenwoordigde de groep die deze kritische vraag had besproken. De aal is een panmictische soort (een populatie over heel Europa, waarvan we aannemen dat alle individuen dezelfde kans hebben om aan de voortplanting deel te nemen), maar we weten niet zeker of alle alen, bijvoorbeeld die uit het zuiden of die uit het noorden, een zelfde bijdrage leveren aan de voortplanting. De consequentie van deze onzekerheid is dat we moeten waarborgen dat uit alle gebieden van

Europa de aal kan wegtrekken om zich voort te planten. Dan is uitzetten en dus visserij op glasaal noodzakelijk. Dit is ook de belangrijkste reden voor NGO's, onderzoek, overheid en bedrijven te blijven samenwerken, tenminste op de gebieden waar we elkaar kunnen vinden qua doelstelling. Zonder visserij en visteelt zal er minder financiering te vinden zijn voor restocking.

STELLING 4:

Wat zijn de hiaten in het huidige onderzoek naar de bijdrage van restocking en de migratie van schieraal naar de Sargasozee, die opgelost moeten worden? Hoe gaan we dat doen?

De draagkracht van watergebieden moet beter bepaald kunnen worden om optimaal (kosten en baten) te herbevolken, concludeerde Mark Groen (RAVON) namens zijn groep. Daarnaast moet meer gemerkt worden, want op dit moment kun je nog steeds niet zien aan een schieraal of deze natuurlijk in het water kwam, of na uitzetten als glas- of pootaal. Wat is de toegevoegde waarde van de kennis die we winnen als we ze helemaal tot de Sargasozee kunnen volgen? Misschien kun je dat onderzoekgeld dan beter gebruiken om meer te weten over andere aspecten van de migratie, zoals de oriëntatie, hoe schieraal omgaat met migratiebarrières, hoe eitjes rijpen, etc. In het algemeen: we moeten vooral focussen op mogelijke verschillen tussen van nature voorkomende alen en herplaatste alen.

STELLING 5:

Momenteel is de aalsector een belangrijke speler in de herstelmaatregelen voor aal. Welk onderdeel van de aalsector levert hiertoe de belangrijkste bijdrage?

Deze vraag werd door geen van de groepen aangepakt, zodat Lanjouw voorstelde deze plenair te bespreken. Irene Kranendonk (GFF) gaf een eerste antwoord: De vraag is niet te beantwoorden. Iedere partner in de sector heeft de andere spelers nodig. Dit inzicht leek breed

Figuur 6: Rob van Westrienen (RAVON): “Voor het eerst dat wij aan een tafel zitten om te praten” en links van hem Alex Koelewijn (o.a. Sustainable Eel Foundation): “Nu dat ligt in ieder geval niet aan mij. We laten een foto maken, dan kan niemand dit feit negeren.”

gedragen te worden. William Swinkels en Wim Klop gingen nader in op de materie en stellen dat vissers en kwekers voldoende assertief zijn om het belang van de sector uit te dragen. Al jaren wordt gewerkt aan uitzet van glasaal en overzetten van pootaal naar wateren van waar ze de zee kunnen bereiken. Quota worden nageleefd door de vissers evenals perioden van vangstverbod. Deze vaststellingen werden niet door de NGO's en onderzoekers weersproken. Was dat vanwege een nog niet expliciet gemaakte instemming, of vanwege het einde van de middag en de lonkende borrel (helaas nog steeds met bitterballen van dubieuze herkomst en zonder zorgzaam gerookte paling).

Referenties

- 1) “Net benefit of stocking” is een maat voor het aantal alen dat schier wordt als gevolg van het vangen en overbrengen van glasaal naar een water waar ze niet vanzelf komen, in vergelijking tot het aantal van die glasaaltjes dat schier wordt als je ze niet opvist.
- 2) Kruitwagen G (2014) Duurzaam aalbeheer op basis van balansberekeningen. DUPAN/WiBo ; Uitwerking van het nul balans model om aan te kunnen geven hoeveel glasaal, ten behoeve van de kweek, aan het natuurlijke bestand kan worden onttrokken, zonder de uiteindelijke aalstand nadelig te beïnvloeden.
- 3) ZLS (2018) The Thames European Eel Project Report. Zoological Society of London.